

REGIO DEAL VELUWE

INHOUD

Werken aan een Veerkrachtige Veluwe	3
1. De belangrijkste uitdagingen voor de Veluwe in de komende jaren	5
2. Een brede coalitie met hart voor de Veluwe	7
3. Het bod van de Veluwe	8
4. Wat we vragen	16
5. Een krachtig fundament voor de Regio Deal	18
Bijlagen	20

WERKEN AAN EEN VEERKRACHTIGE VELUWE

De Veluwe is het grootste aaneengesloten natuurgebied van het West-Europese laagland, een nationaal icoon. De zandgronden van de Veluwe liggen op een stuwwal, vele duizenden jaren geleden ontstaan in een van de laatste ijstijden. Meer dan de helft van de 160.000 hectare is natuur, met een grote variatie aan landschappen, bos doorsneden door beken, zandverstuivingen, golvende heide, spectaculaire uitzichten over de rivierdalen aan de voet van de stuwwal. Een natuur die de basis legde voor een indrukwekkende diversiteit aan planten en dieren.

De Veluwe zoals we die nu kennen is in belangrijke mate door de mens gemaakt. Er zijn sporen gevonden van groepen jagers die de zandverstuivingen doorkruisten op zoek naar wild. Vijfduizend jaar geleden ontstonden de eerste permanente vestigingen, kleine boerderijen omgeven door *celtic fields*. Uit die tijd dateren ook de eerste grafheuvels. In later eeuwen werden de landschappen van de Veluwe steeds meer beïnvloed door menselijke activiteit, het ontstaan van dorpen en steden, het graven van sprengen, het verleggen van beken, de ontginning van de oerbossen, de aanleg van heidevelden en landgoederen. De natuurlijke landschappen van de Veluwe werden cultuurlandschappen.

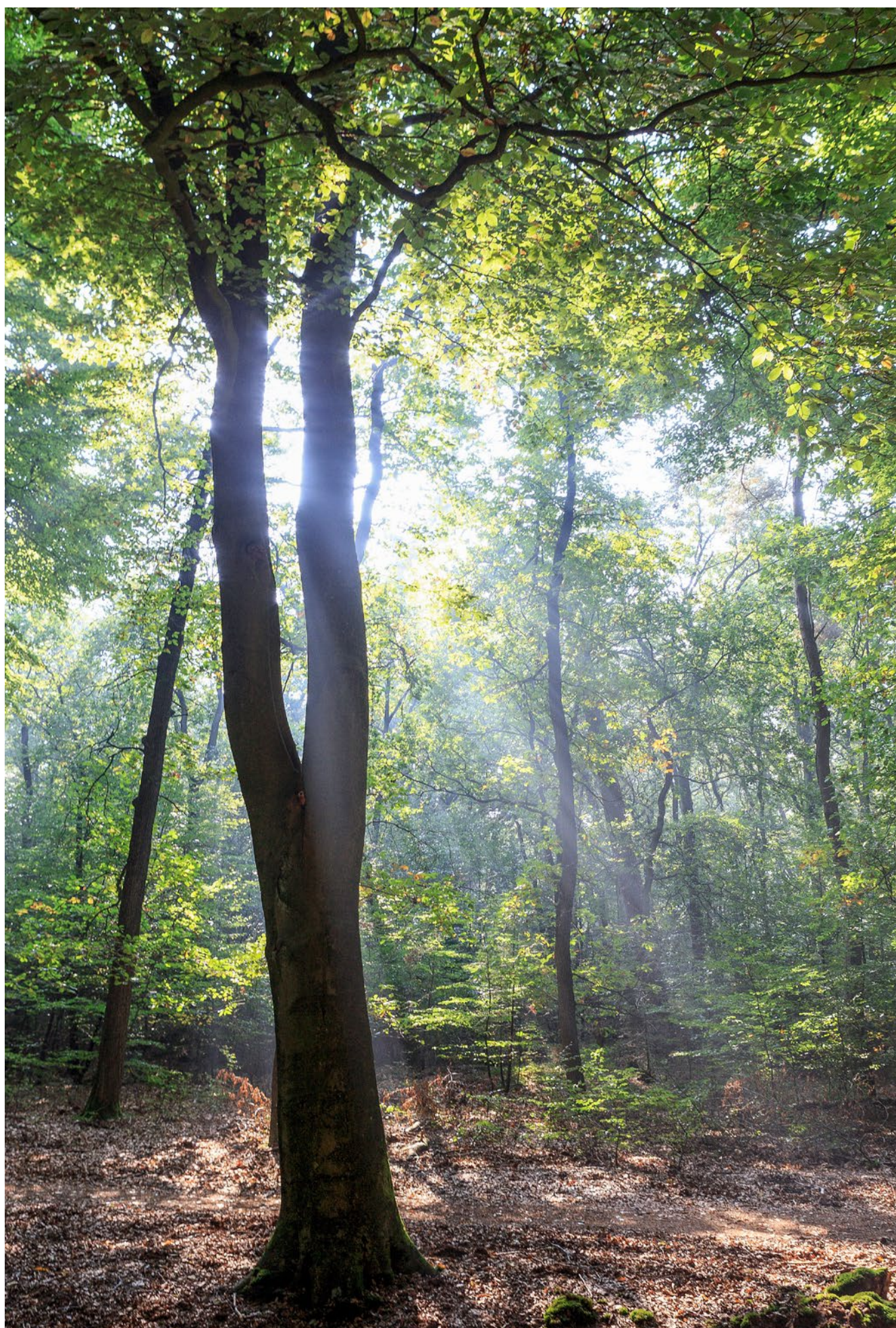
De rijkdom aan natuur en cultuurhistorie maakt de Veluwe tot een gebied waar mensen graag wonen, werken en recreëren. Elk jaar komen meer dan 2 miljoen bezoekers uit binnen- en buitenland op de Veluwe vakantie vieren, in huisjes, in hotels, op campings en vakantieparken. Ze zorgen voor inkomen en werkgelegenheid op de Veluwe, maar soms ook voor aantasting van kwetsbare natuur en zelfs van de leefbaarheid van bewoners. Want de Veluwe is ook een gebied waar 800.000 mensen wonen, waar honderdduizenden mensen hun werk vinden, waar vele agrarische bedrijven verspreid liggen in het landschap.

Op de Veluwe zijn veel functies met elkaar verweven. Dat speelt overal in ons dichtbevolkte land. Maar op de Veluwe botsen de belangen wel heel krachtig. Op de droge zandgronden is de natuur gevoeliger voor verzuring, de aanwezigheid van intensieve veehouderij nabij natuurgebieden heeft een grote impact. Veel agrarische ondernemers voelen zich door alle regels beperkt in hun bedrijfsvoering. Tegelijkertijd is de recreatiedruk op delen van de Veluwe erg groot, terwijl er ook nog plek moet worden gevonden voor duurzame energie. De belangen raken steeds feller met elkaar in strijd. Wanneer wij nu niet komen tot betere oplossingen dreigt stagnatie en neergang voor belangrijke economische functies in het gebied en komt de 'Brede Welvaart' voor bewoners, ondernemers en bezoekers op de Veluwe in gevaar.

De inzet van de Regio Deal Veluwe is om complexe en samenhangende opgaven waar de Veluwe voor staat aan te pakken met een pakket maatregelen, dat wordt ondersteund door alle belangrijke stakeholders in het gebied. De ontwikkeling van zo'n aanpak op de Veluwe moet een voorbeeld worden voor andere regio's, die elke op hun eigen manier positieve oplossingen zoeken voor vergelijkbare botsingen tussen functies.

Naar de mening van de partijen die deze Regio Deal Veluwe voorstellen moet er een zorgvuldige aanpak worden ontwikkeld die bijdraagt aan robuuste oplossingen voor het gebied. De infrastructuur daarvoor ligt klaar, de vele stakeholders op de Veluwe zijn betrokken. Daarmee ligt er ook een basis om op korte termijn vaart te maken met interventies die de kern van de problematiek raken.

1. DE BELANGRIJKSTE UITDAGINGEN VOOR DE VELUWE IN DE KOMENDE JAREN

- **De biodiversiteit op de Veluwe blijft achteruitgaan.** Ruim veertig procent van alle flora en fauna in Gelderland staat op de Rode Lijst van bedreigde soorten. In grote delen van de provincie is het gelukt de neergang tot staan te brengen. Maar op de droge zandgronden van de Veluwe blijft de biodiversiteit gestaag achteruitgaan. De natuur die de Veluwe zijn karakter en zijn aantrekkingskracht geeft wordt ernstig bedreigd. We moeten deze neergang stoppen, de natuurwaarden in het gebied herstellen en versterken.

De *Living Planet Index* is een veel gebruikte graadmeter voor de ontwikkeling van de biodiversiteit. De LPI voor droge heide op de Veluwe laat zien dat de biodiversiteit ten opzichte van 1990 met ongeveer 35% achteruit is gegaan (van 100 naar 65). Ook in de bossen zien we een achteruitgang, van 100 naar 90. In het cultuurlandschap op de Veluwe (weiden en akkers) gaat het vooral slecht met de weidevogels.

- **De stikstofdepositie op het gebied is veel te hoog.** De economische activiteiten in het gebied, (landbouw, mobiliteit, maar ook recreatie) produceren tezamen te veel stikstof. Deze slaat neer op natuurgebieden die daar zeer gevoelig voor zijn, een belangrijke oorzaak van de achteruitgang in biodiversiteit.

Recent onderzoek van de Wageningse Universiteit (nog niet gepubliceerd, *Gies en Kros, Inzichten stikstofdepositie op natuur.*) laat zien dat voor Veluwse natuurgebieden de depositie met gemiddeld 55% moet worden teruggebracht om onder de kritische waarde te komen. Voor zandverstuivingen, een zeer gevoelig habitatype, moet de stikstofdepositie met ruim 70% worden gereduceerd. Daalt er meer stikstof op de natuurgebieden neer, dan zijn permanente herstelmaatregelen nodig.

- **De recreatiedruk op de Veluwe wordt groter.** De miljoenen bezoekers zijn belangrijk voor de regionale economie, maar belasten ook natuur en leefbaarheid. Voortgaande groei van recreatie en toerisme vraagt om maatregelen om de recreatiedruk bij te sturen. Zie het recente rapport *Waardevol Toerisme* van de Raad voor de Leefomgeving en Infrastructuur.
- **Wonen:** Oost-Nederland ondervindt een toenemende druk op de woningmarkt. “De Randstad schuift op naar het Oosten”, werd gesteld op de recente presentatie van het Woonakkoord Oost-Nederland. Steeds meer huishoudens verhuizen vanuit de Randstad vooral naar de *Foodvalley*, met een sterke toename in de laatste drie jaren. Delen van de Veluwe kennen een toenemend, positief migratiesaldo (bron: *Bevolkingsprognose Gelderland*). Op de Veluwe was de lokale woningvraag al groter dan het aanbod aan nieuwe woningen. Van Hattem tot Wageningen moet meer ruimte worden gevonden voor woningbouw.

Als belangrijke vakantiebestemming telt de Veluwe zeer veel accommodaties, huisjes en vakantieparken. Dat leidt ook tot oneigenlijk gebruik. Inmiddels wonen er zo’n 10.000 mensen (semi-)permanent op Veluwse vakantieparken.

- **Onderminning en instroom van 'fout geld'** vormen in toenemende mate een bedreiging voor de sociale samenhang op de Veluwe, met name op vakantieparken en bij bedrijven in het landelijk gebied. Met het project ARIADNE en Veiligheidspartners wordt dit in kaart gebracht.
- Het uitvoeren van de **energietransitie** op de Veluwe legt nieuwe claims op ruimte waar al strijd om wordt geleverd. De Veluwe moet komend jaar ruimte aanwijzen voor energiemaatregelen in het kader van de afspraken rond de regionale energietransitie.
- **Bereikbaarheid:** De bereikbaarheid van de rand van de Veluwe per auto, bus en trein is goed. Eenmaal op de Veluwe is de bereikbaarheid van dorpskernen, attracties, activiteiten en verblijf onder de maat. Dit geldt voor de auto, maar ook voor fietsverbindingen, wandelroutes, ruitersporen en mountainbike-routes.

De hier genoemde opgaven tezamen bedreigen de ecologische rijkdom van de Veluwe, de economische vitaliteit, maar ook de sociale samenhang in het gebied en de leefbaarheid voor bewoners. De 'Brede Welvaart' van alle betrokken partijen op de Veluwe staat onder druk.

2. EEN BREDE COALITIE MET HART VOOR DE VELUWE

De uitdagingen worden overal op de Veluwe gevoeld. Wat nog belangrijker is, overal worden initiatieven genomen om problemen concreet aan te pakken. Op de Veluwe leeft een algemeen gedeeld gevoel van urgentie: we moeten **nu** wat doen om de teruggang in de biodiversiteit te stoppen, er moet **nu** wat gebeuren om de recreatiedruk in banen te leiden, er moet **nu** wat worden gedaan aan de sociale en veiligheidsproblemen op de vakantieparken. De wil tot samenwerken is er, de urgentie van de problemen wordt gevoeld, het momentum is opgebouwd om grote stappen vooruit te zetten.

Partners in de Regio Deal Veluwe

Deze Regio Deal is opgesteld door een brede coalitie met hart voor de Veluwe. Het samenwerkingsverband Veluwe op 1 verenigt meer dan veertig Veluwse partijen, het programma Vitale Vakantieparken is een initiatief van elf Veluwse gemeenten. De provincie Gelderland is een belangrijke partner in beide initiatieven.

Overheden vormen samen met terreinbeherende organisaties, grondeigenaren, organisaties van ondernemers (landbouw, recreatiesector) en andere stakeholders de coalitie die deze Regio Deal Veluwe draagt. Een samenwerkingsverband dat in staat is om complexe projecten op korte termijn uit te voeren. Kortom, er ligt op de Veluwe al een stevig fundament voor deze Regio Deal.

3. HET BOD VAN DE VELUWE

Het Veluwse bod voor de derde tranche van de Regio Deals zet in op het gezamenlijk aanpakken van de uitdagingen waar de Veluwe nu voor staat. Inhoudelijk bouwt het voorstel voor de Regio Deal voort op de VeluweAgenda – met het bijbehorend uitvoeringsprogramma – en op het programmaplan Vitale Vakantieparken, waarbij de actualiteit (stikstof) natuurlijk niet uit het oog verloren wordt.

Rode lijn in alles wat wij hier voorstellen is het behouden en herstellen van de biodiversiteit.

Wij willen de balans tussen de verschillende functies op de Veluwe verbeteren via vier programmalijnen, die elkaar versterken en de belangrijkste knelpunten gericht aanpakken.

De vier programmalijnen kort samengevat:

1. Wij werken actief aan beheer en herstel van de natuur, ook in relatie tot andere functies als recreatie en landbouw. Daarbij valt er veel te winnen door *optimalisering van het ruimtegebruik* op de Veluwe. Een herschikking en transformatie van functies maakt het mogelijk de ruimte op de Veluwe beter te benutten, te komen tot betere combinaties van functies zodat ze elkaar versterken.
2. We creëren logische toegangspoorten naar de Veluwe, van waaruit bezoekers als vanzelf de meest gewenste routes kunnen volgen om het gebied te ontdekken. Zo kunnen we de recreatie op de Veluwe bijsturen, congestie op (te) populaire locaties voorkomen en zorgen dat kwetsbare natuur wordt ontzien: *bestemmingsmanagement*.
3. *Versnelling in de verduurzaming van de recreatiesector op de Veluwe*: meer e-mobiliteit, verbetering van de biodiversiteit op recreatiebedrijven, meer productie van duurzame energie, meer circulariteit. Wij worden een bestemming waar bezoekers op een duurzame wijze genieten van een rijke natuur en een excellent verblijf.
4. *Een ondersteunend pakket aan wet- en regelgeving* maakt effectieve oplossingen mogelijk voor de ruimtelijke, organisatorische en bestuurlijke opgaven op de Veluwe. Met het Rijk onderzoeken we welke aanpassingen nodig zijn en hoe we dit moeten organiseren. Wellicht is de beste oplossing een overkoepelende Veluwe-wet om ruimte en flexibiliteit te creëren.

Uitwerking per programmalijn:

PROGRAMMALIJN 1

OPTIMALISEREN VAN RUIMTEGEBRUIK OP DE VELUWE

Herschikken en herbestemmen

Bij een groot aantal opgaven op de Veluwe speelt de wijze waarop de grond wordt gebruikt, en de (soms negatieve) effecten op de omgeving die daaraan zijn verbonden, een belangrijke rol. De ruimte is beperkt, functies als veeteelt, landbouw, recreatie, natuur, wonen zitten elkaar steeds meer in de weg.

Als we Veluwe opnieuw 'ruimtelijk' konden ordenen zouden we waarschijnlijk andere keuzes maken wat betreft de omvang en ligging van functies ten opzichte van elkaar. De gehele Veluwe op de schop is niet mogelijk en ook niet noodzakelijk. Wel maakt de urgentie van de maatschappelijke vraagstukken dat we actief gaan werken aan het herschikken van functies en soms ook herbestemmen van gronden. Een soort van herverkaveling, waardoor de ruimte op de Veluwe beter wordt benut, functies beter samengaan en elkaar versterken. Er zijn meerdere overwegingen van waaruit dit moet plaatsvinden:

- Functies die soms al jarenlang op een plek zitten hebben sterk negatieve effecten op de omgeving (zie bijvoorbeeld de stikstofuitstoot van intensieve veehouderij).
- Op veel plaatsen is de natuur te zeer versnipperd. Het opnieuw verkavelen van gronden door ruilen, kopen en weer uitgeven van gronden kan worden ingezet om natuurgebieden te verbinden en robuuster te maken.
- Functies hebben voor een toekomstbestendig gebruik meer ruimte nodig, maar kunnen niet uitbreiden (denk aan bedrijfsmatige activiteiten, recreatie en wonen nabij natuurgebied).
- De energietransitie vraagt om nieuwe locaties voor nieuwe functies (zoals zonneweiden).
- Er is gegronde vrees voor ongewenst gebruik in de toekomst (bijvoorbeeld ondermijningsvraagstukken in relatie tot vakantieparken of leegstaande agrarische bebouwing).

Regionale ruil- en herverkaveling

Op Veluws niveau werken we naar toekomstbestendige oplossingen waarbij ontwikkelingen in de recreatieve sector, landbouw, natuur en wonen in een juiste verhouding tot elkaar worden gebracht. Dat vraagt om het doordacht herschikken van functies (zoals landbouw, vakantieparken, natuur). Daarvoor kunnen gronden worden ingebracht door de huidige eigenaar (bijvoorbeeld een van de terreinbeherende organisaties) of gericht worden aangekocht om een gewenste ontwikkeling mogelijk te maken. Wanneer deze gronden vervolgens worden uitgeven in erfpacht blijft ook op langere termijn grip op de bestemming behouden. Deze aanpak kan worden ingezet voor meerdere doeleinden:

- Het verplaatsen van recreatiebedrijven (zoals vakantieparken), ook om zonering van recreatie en natuur mogelijk te maken.
- Betere vestigingsplaatsen zoeken voor agrarische bedrijvigheid die nu nog in de directe omgeving ligt van natuurgebieden.
- Het verbinden van versnipperde natuurgebieden en de aanleg van nieuwe natuur.
- Plaats maken (al dan niet tijdelijk) voor duurzame energie, bijvoorbeeld zonneparken.

Korte termijn actie in een langjarig perspectief

Een ruil- of herverkavelingsproces op regionaal niveau organiseren en uitvoeren is een langjarig proces dat ook zorgvuldig opgebouwd moet worden, meerdere instrumenten en een efficiënte organisatiestructuur nodig heeft maar ook de mogelijkheid om actief op te treden.

We leggen zorgvuldig de verbinding met ander overheidsbeleid, bijvoorbeeld de aanpak van provincies en het Rijk ten aanzien van de stikstofproblematiek.

Met de Ontwikkelingsmaatschappij Vitale Vakantieparken hebben we een sterke troef in handen om direct aan de slag te gaan. Deze BV, met 11 overheidspartijen als aandeelhouder, kan op de Veluwe parken en gronden verwerven, tijdelijk beheren, functieverandering mede realiseren en weer uitgeven. We zetten nu al stappen. We doen relevante ervaring op met vakantieparken die we kunnen verbreden naar andere transformaties en ontwikkelen kennis- en expertise om straks meters te kunnen maken.

Twee (geanonimiseerde) voorbeelden uit onze praktijk:

Casus 1 *Een ondernemer wil zijn (sterk verouderde) vakantiepark verkopen. Een private partij dient zich aan als potentiële koper. Er zijn gerede twijfels bij achtergronden en bedoelingen van de nieuwe partij. Te verwachten valt dat deze de gronden intensief wil gaan uitponden. Dat kan resulteren in verdere achteruitgang van het terrein (geen gezamenlijk onderhoud meer) en ongewenste maatschappelijke effecten. Opkoop door bijvoorbeeld de Ontwikkelingsmaatschappij Vitale Vakantieparken kan er voor zorgen dat niet alleen de recreatieve waarde wordt versterkt, maar ook natuur- en cultuurwaarden. En dat er garanties komen voor het toekomstig beheer van het terrein.*

Casus 2 *Een melkveehouder op de Veluwe is gevestigd middenin Natura 2000 gebied. De biodiversiteit in het natuurgebied loopt achteruit, wellicht ook door stikstofuitstoot vanuit de veehouderij. De ondernemer (die de grond pacht) kan zijn bedrijf niet uitbreiden en ervaart steeds meer beperkingen in de bedrijfsvoering. Hij wil graag naar een andere locatie. Verplaatsing van het bedrijf creëert mogelijkheden de natuur te versterken, bos aan te leggen, een deel te bestemmen voor een zonnepark en het hele gebied open te stellen voor het publiek.*

Met de Regio Deal werken we toe naar deze resultaten:

Op het moment dat we in gesprek gaan over de concretisering van de Regio Deal selecteren we uit onze projectenlijst een drietal projecten, die te zien zijn als pilots waarin we niet alleen resultaten bereiken op projectniveau, maar ook leren van wat goed en minder goed werkt, bijvoorbeeld met betrekking tot:

- De organisatie en instrumentatie van het proces
- De inzet van de ontwikkelingsmaatschappij
- De mogelijkheden tot regionale verevening
- Tijdelijke functies als verdienmodel voor transformatie
- Het inbrengen en uitgeven van gronden zonder koop
- De mate waarin middeleninzet revolverend is

Dit levert een veelheid aan ervaringen op die we goed gaan documenteren en onder andere via de kanalen van het Rijk actief landelijk zullen delen.

De resultaten op projectniveau zijn nu lastig te concretiseren, gezien het type projecten dat we op het oog hebben gaat het dan om resultaten als :

- Areaal toekomstbestendige functieverandering
- Duurzame afspraken over beheer van natuur, cultuurhistorische en landschappelijke waarden
- Herinrichting natuur conform natuurdoelen GNN
- Bijdrage vermindering stikstofdepositie
- Bijdrage aan regionale bod energietransitie
- Garanties voor toekomstig beheer en kwaliteitsbehoud

PROGRAMMALIJN 2

BESTEMMINGSMANAGEMENT

De Veluwe is een van de meest populaire verblijfsgebieden in Nederland, in toenemende mate ook voor buitenlandse bezoekers. Maar dat bezoek is niet altijd en niet overal welkom. Sommige plekken verdienen het om met rust te worden gelaten, andere plekken hebben baat bij minder intensief bezoek, andere gebieden moeten in bepaalde seizoenen worden gemeden. Er bestaat behoefte aan een 'zonering' van de Veluwe die grenzen stelt aan de recreatiedruk op bepaalde gebieden om overbelasting en schade te voorkomen. Met deze zonering is al een begin gemaakt, nu gaat het erom de aanpak vanuit de integrale visie over de hele Veluwe uit te rollen.

Wij willen bezoekersstromen op een positieve wijze sturen. Het aanbieden van interessante routes en attractieve bestemmingen is een betere manier om bezoek te beïnvloeden dan het opleggen van geboden en verboden. Door deze vorm van sturing kunnen wij de Brede Welvaart van bewoners, bezoekers en ondernemers op de Veluwe vooropstellen:

- Er wordt rekening gehouden met de economische belangen van de recreatiesector, maar ook van andere ondernemers in het gebied.
- De aanpak helpt om belangrijke voorzieningen in het landelijk gebied te behouden (winkels, zorg, openbaar vervoer).
- Overlast van grote hoeveelheden toeristen en recreanten wordt beperkt, ook om de leefbaarheid op de Veluwe voor bewoners hoog te houden.
- Ecologische belangen tellen nadrukkelijk mee, waarbij het er vooral om gaat in kwetsbare natuurgebieden de recreatieve druk te verminderen.

In deze brede visie op recreatiezonering past vanzelfsprekend dat wij inwoners, ondernemers en andere belanghebbenden betrekken bij de aanpak.

Op de Veluwe worden plaatselijk al veel initiatieven genomen om het recreatiebezoek in goede banen te leiden. Maar we willen toe naar een aanpak die het hele gebied overziet en initiatieven op elkaar afstemt. Daarbij gaat het niet alleen om fysieke toegankelijkheid, maar steeds meer ook om online toegang tot digitale informatie, routes en aanbiedingen die bezoekers sturen: hoe kom ik bij die toegangspoort tot de Veluwe, wat kun je daar beleven, is er ook iets te doen voor de kinderen? Een integrale aanpak maakt het mogelijk om rekening te houden met de wensen en belangen van ondernemers in de Veluwse recreatiesector. Zij zijn belangrijke spelers in het sturen en beheersen van bezoekersstromen op de Veluwe. Ze moeten ervaren dat zonering van de recreatie hen geen klandizie afpakt, maar juist wat oplevert.

Toegangspoorten en Veluwse ontvangstlocaties

Wij willen een reeks ontvangstlocaties creëren waar mensen het gebied binnenkomen en starten met hun beleving van de Veluwe. Deze ontvangstlocaties zijn slim gekozen om te helpen bij het sturen en verdelen van de recreatiedruk. Hoe verleidelijker de locatie, hoe meer mensen ervoor zullen kiezen om daar te starten. Goed gelegen plekken maken we aantrekkelijker met hoge kwaliteit van inrichting en doelgroepgerichte faciliteiten. Daarbij willen we graag dat bezoekers overstappen op minder belastende vormen van mobiliteit.

Met de Regio Deal werken we toe naar deze resultaten:

- Binnen twee jaar beschikken we over een uitvoeringsplan hoe milieuzonering kan worden ingevoerd voor kwetsbare gebieden op de Veluwe.
- De komende twee jaar werken we in het kader van deze Regiodeal aan de (her)ontwikkeling van een viertal grote ontvangstlocaties op strategische plekken op en rond de Veluwe. Het gaat daarbij onder andere om de inrichting van het gebied, bereikbaarheid, de overstap naar andere vervoersmodaliteiten, routes, laadpalen voor elektrisch vervoer. Minstens even belangrijk als de fysieke vormgeving ('de stenen') van de ontvangstlocaties is de digitale ondersteuning ('de beleving'). Daarnaast willen we op tien andere plekken kleinschaliger Veluwse ontvangstlocaties ontwikkelen. We experimenteren met dynamische bereikbaarheid (online en via routesystemen) van verschillende ontvangstlocaties: we verleiden en verwijzen de bezoeker naar ontvangstlocaties die minder drukbezet zijn.
- We monitoren nauwkeurig de resultaten om de concepten zonering en ontvangstlocaties ook bruikbaar te maken voor andere toeristische bestemmingen in ons land.

***Casus** Een van de grotere natuurgebieden op de Veluwe ontvangt per jaar 1,5 miljoen unieke bezoekers. Twee derde van de bezoekers is afkomstig uit de directe omgeving. Mensen komen vooral naar het gebied om door de indrukwekkende natuur te wandelen of te fietsen, en bezoeken vervolgens de horeca in het gebied. De beleving van de bezoekers loopt achteruit, vooral omdat de bezoekersstromen elkaar kruisen. Het toenemend aantal auto's in het gebied leidt tot veel stikstof depositie. De groei van het aantal bezoekers (en het aantal honden) verstoort bovendien kwetsbare diersoorten. Wat hier moet gebeuren is bezoekers meer aan de randen van het gebied opvangen, auto's uit het gebied proberen te houden en mensen stimuleren om gebruik te maken van het openbaar vervoer (er liggen treinstations dichtbij).*

PROGRAMMALIJN 3**VERSNELDE VERDUURZAMING VAN DE RECREATIESECTOR OP DE VELUWE**

We werken op de Veluwe aan een gezonde vrijetijdseconomie, die helpt om het gebied duurzaam en toekomstbestendig te maken en ook voor de bewoners de leefbaarheid verbetert.

Verduurzaming van de recreatiesector maakt de Veluwe nog aantrekkelijker voor bezoekers uit binnen- en buitenland. Wij willen als Veluwe de meest gastvrije bestemming in Nederland zijn. We hebben bovendien de ambitie om een van de groenste en meest duurzame bestemmingen in Noord-West Europa te worden. Die twee ambities sluiten op elkaar aan.

Project 3.1 Duurzame mobiliteit

Het Nederlands Bureau voor Toerisme en Congressen NBTC stelt in *Perspectief Bestemming Nederland 2030*: "Mobiliteit is de grootste vervuiler binnen de mix van vervoer, verblijf en vernaak. Investeren in verduurzaming van mobiliteit is daarom essentieel voor het verduurzamen van bestemming Nederland." Wij zetten in op verduurzaming van de recreatie-gebonden mobiliteit op de Veluwe, onder andere via de toegangspoorten en ontvangstlocaties die we hierboven beschreven.

Toeristen weten de Veluwe vooral te vinden met de eigen auto. Die toerist willen wij alternatieven bieden. Dat vraagt om verbetering van de (soms gebrekkige) OV-opties op en rond de Veluwe. Bij de toekomstige toegangspoorten tot de Veluwe en bij een aantal ontvangstlocaties kan wel een goede aansluiting op het OV worden gemaakt. Daar zetten wij in op alternatieven die ervoor zorgen

dat de bezoekers hun auto laten staan en met meer duurzame vormen van vervoer de Veluwe gaan verkennen: wandelen, fietsen (al dan niet elektrisch ondersteund), elektrische scooters, eventueel zelfs elektrische deelauto's. Waar logisch en mogelijk sluiten we aan bij de actielijn Transitieprong en het spoor Alternatieve energiesystemen van de Regio Deal *Cleantech*.

Met de Regio Deal werken we toe naar de volgende resultaten:

Na twee jaar zijn op het gebied van duurzame mobiliteit de volgende resultaten bereikt:

- Tien afgeronde pilots op tien verschillende plekken op de Veluwe in samenspraak met (recreatie)ondernemers. De focus ligt op duurzame 'micromobiliteit' met elektrische deelauto's, deelfietsen, golfkarretjes, longboards. Dit vraagt ook een goed systeem voor deelfietsen, met een groeiende capaciteit (te realiseren met bestaande verhuurders).
- Op vier plekken is elektrisch vervoer tot stand gekomen naar en in kwetsbare gebieden. Ondernemers zijn zich bewust geworden van hun rol in bereikbaarheid en beperking van de uitstoot.
- OV is een vast onderdeel van ticketing (entree) van recreatiebestemmingen waarbij het verdienmodel op parkeren voor de ondernemer in stand blijft. Bestaande busroutes over de Veluwe worden waar mogelijk opgewaardeerd tot sightseeingroutes.

Casus Een hotel in het hart van de Veluwe biedt zijn gasten duurzame mobiliteitsopties tijdens hun verblijf. Het hotel stelt elektrische deelauto's ter beschikking aan de gasten om hiermee de Veluwe te verkennen. Om het wagenpark ook buiten het hoogseizoen rendabel te maken overweegt de ondernemer de auto's ook ter beschikking te stellen aan bewoners van het dorp waar het hotel gevestigd is. Het bedrijf maakt samen met andere lokale ondernemers plannen om meer vormen van duurzaam vervoer beschikbaar te stellen – denk aan golfkarretjes, elektrische bakfietsen, maar ook routeinformatie en kaartjes voor het OV.

Project 3.2 Versterken Biodiversiteit op en rond vakantieparken

Op initiatief van het programma Vitale Vakantieparken en het Veluweteam hebben IVN Gelderland, stichting Landschapsbeheer Gelderland en Natuurmonumenten een project geformuleerd om vakantieparken op de Veluwe te vergroenen. We beginnen met de voorlopers uit de branche, en gebruiken vervolgens hun ervaringen om de aanpak op te schalen naar meer parken. Eerste doel van het plan is het versterken van de biodiversiteit op de vakantieparken. Daarnaast gaat het ook om het vergroten van de natuurbeleving- en natuurbetrokkenheid (en bewustzijn) op de parken, zowel onder de medewerkers van het park als de bezoekers (recreanten). Van belang voor de toekomstige opschaling van de aanpak is het opbouwen van een Veluws netwerk dat met elkaar de schouders zet onder het vergroenen van vakantieparken.

Met de Regio Deal werken we toe naar de volgende resultaten:

- 25 parken participeren en nemen concrete maatregelen (inrichting, beplanting, onderhoud)
- Nulmeting: we ontwikkelen een methode om biodiversiteit op parken in kaart te brengen
- Leer- en doeprogramma voor ondernemers, eigenaren, medewerkers
- Opbouw van een 'groen' netwerk in de recreatiesector.

Project 3.3 Circulariteit op vakantieparken

Vanwege de korte levenscyclus van vakantiehuizen, -chalets en caravans wordt er veel gesloopt, herbouwd en nieuw gebouwd. Een circulaire aanpak kan in deze branche relatief snel veel winst opleveren. Met een kopgroep van 10 tot 20 bedrijven brengen we een beweging op gang gericht op de hele bouwketen. Hierbij leren we van ervaringen elders, met name in het Flexwonen initiatief. Doelen: verspilling van energie en grondstoffen voorkomen, producten zo lang mogelijk in de keten houden en hoogwaardig hergebruiken. We sluiten aan op de EU-doelstellingen: in 2030 50% circulair bouwen, in 2050 volledig circulair bouwen.

Met de Regio Deal werken we toe naar de volgende resultaten:

- 10-15 pilotparken nemen concrete maatregelen zoals een 'meerjarenplanning circulair' en werken aan ketensamenwerking rondom thema's als water en afval.
- Het 'ontwerpen' van een 100% circulair vakantiepark en een 100% circulaire vakantiewoning. Overzicht voor ondernemers van mogelijkheden op gebied van water, afval, materialen.
- Aanpak voor optimaal hergebruik materiaal van bestaande chalets/caravans/huisjes, onder andere via een marktplaats voor herbruikbare bouwmaterialen.

Project 3.4 Energiecoöperatie Vakantieparken

Ook vakantieparken nemen maatregelen in het kader van de energietransitie. Gezien de ligging van de meeste parken betekent dit vaak dat ondernemers/eigenaren zelfstandig maatregelen moeten ontwikkelen. Er wordt gewerkt aan het opbouwen en ondersteunen van een ondernemersinitiatief om het energievraagstuk samen aan te pakken, met gezamenlijke inkoop, maar ook het toepassen van innovatieve techniek. Doel van de geplande energie coöperatie is de parken zelfvoorzienend maken en zich bovendien laten ontwikkelen tot energieproducenten (opwekken, besparen, bewaren en verdelen van energie).

Met de Regio Deal werken we toe naar de volgende resultaten:

- Een functionerende energie coöperatie, gedragen door ondernemers, die een zelfstandige rol speelt in de energietransitie van vakantieparken
- Nieuwe initiatieven gericht op praktische en toegepaste innovatie:
  - Doorontwikkeling waterstoftechniek (met producenten warmtebronnen)
  - Doorontwikkeling warmtepomp-techniek (in relatie tot piekvraag)
  - Systeem op basis van block chain technologie maakt een regionale 'boekhouding' mogelijk voor levering aan, en afname van het energienet door vakantieparken
  - Ontwikkelen van zonneweiden op voormalige vakantieparken (verdienmodel voor transformatie)

PROGRAMMALIJN 4**NAAR EEN 'WET BIJZONDERE MAATREGELEN REGIONALE PROBLEMATIEK'**

De omvang en complexiteit van de vraagstukken waar de Veluwe voor staat vragen om een veelheid van sociale, economische en fysieke interventies die in onderlinge samenhang worden ingezet. Een passend juridisch instrumentarium is essentieel om dit proces te ondersteunen en duurzame resultaten te bereiken.

De concrete uitvoering in het kader van *Vitale Vakantieparken* en *Veluwe op 1* leert ons dat de bestaande wet- en regelgeving niet altijd goed past bij wat op het laagste uitvoeringsniveau nodig is. Wet- en regelgeving schiet soms tekort om bepaalde (ongewenste) ontwikkelingen effectief tegen te houden of is zelfs een onbedoelde belemmering voor de nieuwe oplossingen die we moeten bedenken voor maatschappelijke vraagstukken.

Wij vragen het Rijk (meerdere ministeries zijn hierbij betrokken) om met ons in beeld te brengen waar wet- en regelgeving of de inzet hiervan tekortschiet en wat nodig zou zijn om de uitvoering optimaal te ondersteunen. Het kan dan gaan om aanpassing/verruiming van wet- en regelgeving, maar ook om het creëren van experimenteerruimte om nieuwe instrumenten en aanpakken te

kunnen ontwikkelen en in te zetten zodat vanuit een integraal samenhangend perspectief de gewenste regionale ontwikkeling wordt bevorderd.

Als werktitel daarvoor gebruiken wij de term 'Veluwewet', geïnspireerd op de Rotterdamwet, een tijdelijk regime om hardnekkige problemen gebiedsgericht aan te pakken. Maar inhoudelijk denken we aan geheel andere onderwerpen, bijvoorbeeld:

- Voorkeursrecht voor gemeenten bij het aankopen van gronden op basis van sociaal-maatschappelijke argumenten (zoals ondermijning, natuurwaarden, stikstof)
- Regelruimte in relatie tot Natura2000-gebieden, juridische status van recreatiezoning
- Controle op uitponing (opknippen van grond in kleine percelen zonder garanties voor goed beheer)
- Sterkere status Verenigingen van Eigenaren. VvE's op vakantieparken hebben niet dezelfde status als VvE's in appartementencomplexen. Dat werkt collectief onderhoud en investeringen in het terrein tegen.
- Het verzamelen en delen van informatie in relatie tot ondermijningsvraagstukken
- Vergunningstelsels en Bibob-toepassing
- Tijdelijke natuur, nu wordt natuur op locaties die later een andere bestemming zullen krijgen soms met opzet vernield.
- Fiscale regels rond vakantieparken

Dit zijn voorbeelden vanuit de praktijk om te illustreren waar we in de uitvoering tegen aanlopen. Met het Rijk willen we onderzoeken of het zinvol en wenselijk is om tot een specifiek regime te komen, of dat afzonderlijke aanpassingen voldoende zijn. Vanzelfsprekend wordt dit ook geplaatst binnen de (on)mogelijkheden van de Crisis- en Herstelwet en de omgevingswet en afgestemd met de Actieagenda Vakantieparken.

Met de Regio Deal werken we toe naar de volgende resultaten:

Deze programmalijn zien wij als een gezamenlijk ontwikkeltraject waarbij we de Veluwe als casus inbrengen, maar tegelijkertijd vanuit een nationaal perspectief hier naar kijken (een Nederlands voorbeeldtraject). We richten het proces zo in dat de verschillende perspectieven worden meegenomen (bestuurlijk, beleidsmatig, juridisch, uitvoerbaarheid) en dat we aan het eind van de contractperiode een concreet voorstel hebben liggen voor het geheel (als aanloop naar een Veluwewet) of voor onderdelen. Quick wins kunnen direct toegepast worden.

4. WAT WE VRAGEN

Bijdrage van het Rijk; Regiodeal en Regio-envelop

Met de samenwerking in de Regiodeal en de eenmalige bijdrage van het Rijk via de Regio-envelop zijn we in staat om nog in deze kabinetsperiode een krachtige en zichtbare stimulans te geven aan de uitvoering van het programma. Bij de samenwerking met het Rijk die wij voorstellen zijn meerdere vakdepartementen betrokken (BZK, LNV, EZK, J&V, S&W, I&W), over de exacte rol- en taakverdeling zal nog gesproken moeten worden.

De opgaven van deze regiodeal vergen een samenhangende en integrale aanpak. Natuurherstel kan op de Veluwe niet plaatsvinden zonder recreatiezoning of een integrale stikstofaanpak.

Wij willen samen met het Rijk komen tot een zorgvuldige afstemming van de regionale en landelijke, korte en lange termijnstrategie.

We willen samen met het Rijk onderzoeken welke duurzame innovaties op het vlak van energietransitie en circulariteit mogelijk en passend zijn bij de specifieke opgave van verduurzaming op de Veluwe.

En we vragen het Rijk om met ons in beeld te brengen waar wet- en regelgeving of de inzet hiervan tekortschiet en wat nodig is om de uitvoering optimaal te ondersteunen. Het gaat om aanpassing/verruiming van wet- en regelgeving, maar ook om het creëren van experimenteerruimte om nieuwe instrumenten en aanpakken te kunnen ontwikkelen en in te zetten zodat vanuit een integraal samenhangend perspectief de gewenste regionale ontwikkeling wordt bevorderd. Wij denken dat het ontwikkelen van deze aanpak voor de Veluwe als voorbeeld kan dienen voor andere regio's in Nederland.

Bij het onderzoeken van de juridische mogelijkheden brengen wij, als partners in de Regio Deal, de deskundigheid in van alle partijen die bij onze robuuste samenwerkingsverbanden betrokken zijn.

De Veluwe is een nationaal icoon met internationale uitstraling. We vragen partnerschap van het Rijk naar Europa, bijv. als het gaat om klimaat, biodiversiteit en de nieuwe 'green deal' agenda van de Europese Commissie.

Van het Rijk wordt een financiële bijdrage gevraagd uit de Regio Envelop voor de volgende projecten/thema's:

▪ Optimaliseren van het ruimtegebruik op de Veluwe:	€ 11 mln.
▪ Bestemmingsmanagement/ontvangstlocaties:	€ 10 mln.
▪ Versnelde verduurzaming van de recreatiesector op de Veluwe :	€ 6 mln.
▪ Naar een wet 'Bijzondere maatregelen regionale problematiek':	€ 0,5 mln.

Naast deze bijdrage van het Rijk (€ 27,5 mln) zetten wij als gemeenten en Provincie € 38 miljoen aan publieke middelen in.

Organisatie, uitvoering en Governance van de Regio Deal Veluwe

In de VeluweAgenda 2030 van Veluwe op 1 en in het programma Vitale Vakantieparken zijn meerjarige afspraken gemaakt over onderlinge verhoudingen tussen de deelnemende partijen en de (financiële) bijdrage die partners leveren. Er liggen bestuursakkoorden en convenanten onder de samenwerking met meerjarige afspraken.

Voor de Regiodeal wordt een stuurgroep opgericht die bestaat uit bestuurders van de VeluweAlliantie, Stuurgroep Vitale Vakantieparken en Provincie Gelderland. Deze bestuurders vormen de *linking pin* met de reeds bestaande governance rond de realisatie van verschillende opgaven op de Veluwe, waardoor de stuurgroep snel en slagvaardig te werk kan gaan.

De stuurgroep Regiodeal wordt ondersteund door een klein programmabureau, bestaande uit leden van het VeluweTeam, programmateam Vitale Vakantieparken en provincie Gelderland.

We wijzen uit één van de 21 deelnemende Veluwse gemeenten een algemeen directeur/gemeentesecretaris aan die eindverantwoordelijk is voor realisatie, monitoring en inhoudelijke en financiële verantwoording van de Regio Deal. Deze algemeen directeur maakt onderdeel uit van de stuurgroep.

Eén van de Veluwse gemeenten is bereid om de kassiersfunctie te vervullen met de daarbij behorende taken en verantwoordelijkheden. De kassier draagt zorg voor het doorboeken van gelden naar het bevoegd gezag dat uitvoering geeft (of laat geven) aan de verschillende projecten. Het bevoegd gezag verzamelt de cofinanciering en neemt de benodigde besluiten om tot uitvoering over te gaan. Om eenduidig te verantwoorden spreken we op de Veluwe uniforme subsidieverplichtingen af binnen de samenwerking. De *governance* van de Veluwse samenwerking is vastgelegd in de Samenwerkingsovereenkomst Veluwe-op-1 en het Bestuursakkoord Vitale Vakantieparken.

5. EEN KRACHTIG FUNDAMENT VOOR DE REGIO DEAL

De vier programmalijnen van deze Regio Deal hebben hun basis in de beleidsagenda's van de bestaande grote samenwerkingsverbanden op de Veluwe zoals 'Veluwe op 1' en het programma Vitale Vakantieparken, en in beleid dat de provincie ontwikkelt via meerdere sectorale programma's. Daarnaast bouwen we met de Regio Deal voort op het werk van lokale samenwerkingsverbanden met een kleinschalige aanpak, bijvoorbeeld rond lokale toegangspoorten tot het gebied.

De voorgestelde Regio Deal brengt een veel grotere schaal en meer complexiteit met zich mee. Maar de uitvoering van het werk dat voortkomt uit de Regio Deal is goed geborgd door het fundament dat er al ligt. De vele stakeholders op de Veluwe zijn nauw betrokken, er ligt een krachtig fundament om te werken aan robuuste oplossingen voor het gebied. De samenwerking met het Rijk in deze Regio Deal biedt ons de kans belangrijke stappen vooruit te zetten bij het oplossen van de complexe problematiek op regionale schaal.

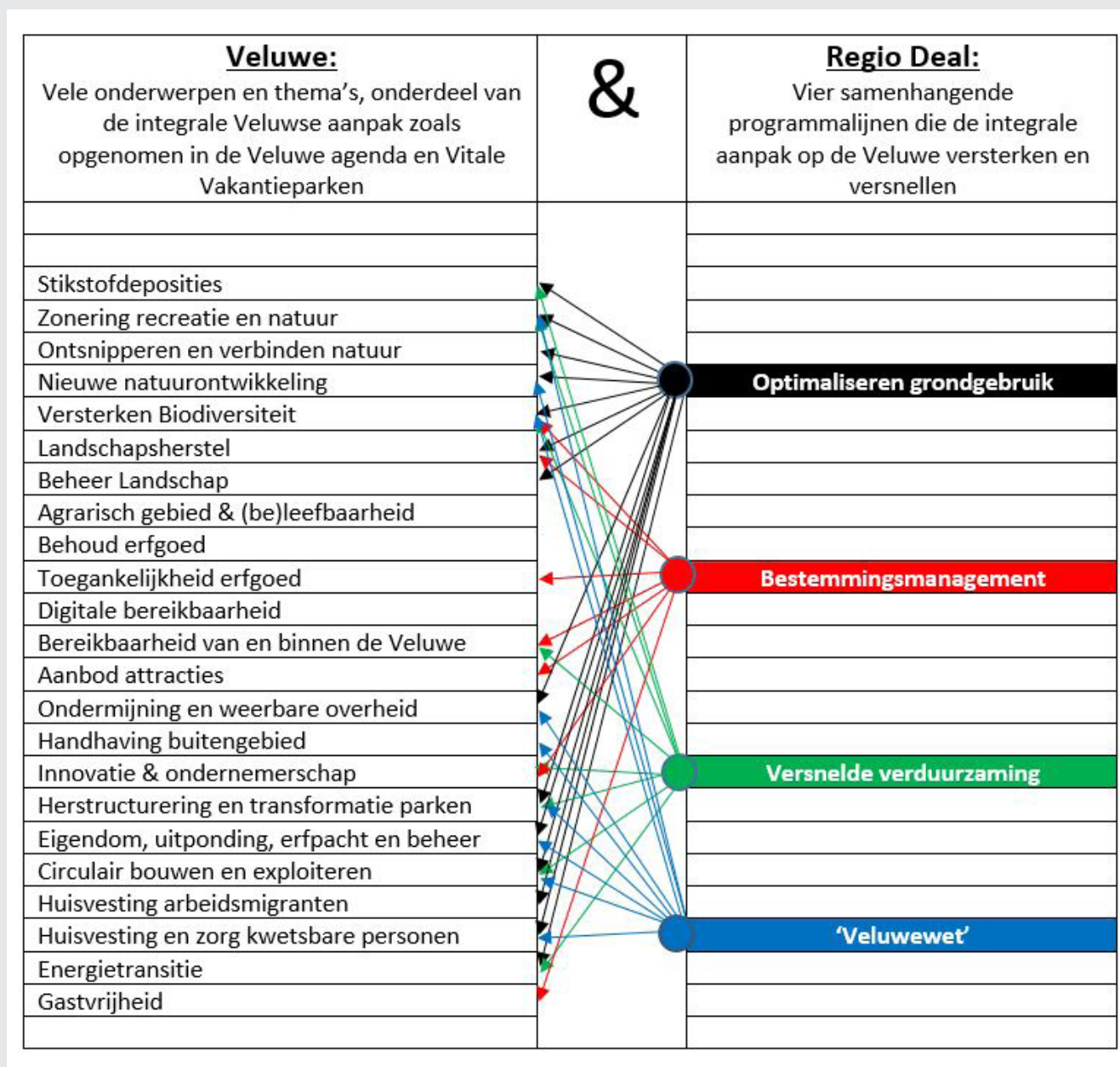

Programmalijnen en Beleidsvelden – de relaties in kaart gebracht

Informatie over de drie partijen die gezamenlijk de Regio Deal Veluwe voorstellen:

Veluwe agenda – Veluwe op 1

veluweop1

Meer dan veertig verenigingen, organisaties, instellingen en overheden op de Veluwe hebben zich verenigd in een actief samenwerkingsverband.

Gezamenlijke ambitie:

“In 2030 is de Veluwe een voorbeeldregio als het gaat om het stimuleren van de biodiversiteit en het verduurzamen van toerisme. De unieke beleving van landschap, erfgoed, dorpen en steden wordt versterkt door het prioriteren en uitdragen van de Veluwse natuurwaarden, zowel op het Veluwemassief als aan de randen en op de agrarische gronden waar wordt gewerkt vanuit een duurzame verhouding met natuur, landschap, recreatie en inwoners.

Om dat mogelijk te maken is de Veluwe in 2030 de meest gastvrije bestemming van Nederland met een gezonde vrijetijdseconomie waarbij het aanbod van de verschillende Veluwse belevingen optimaal is gericht op de vraag van de recreant, toerist en bewoner. Inwoners zien het toerisme als kans voor een sterkere leefbaarheid en zijn daarmee ambassadeurs van de Veluwe.”

Ondertekenaars van Veluwe op 1:

Vereniging Koninklijke Nederlandse Toeristenbond ANWB, Recreatieondernemers Nederland, Instituut voor Natuureducatie en duurzaamheid, Koninklijke Horeca Nederland, Staatsbosbeheer, Gelders Particulier Grondbezit, Geldersch Landschap en Kasteelen, Natuurmonumenten, Het Nationaal Park De Hoge Veluwe, Kroondomeinen het Loo, Ministerie van Defensie, Rijksvastgoedbedrijf, Leisurelands, Staatsbosbeheer, Provincie Gelderland, Thermen Bussloo, Paleis Het Loo, Accres Apeldoorn, Julianatoren, Kröller Müller Museum, Koninklijke Burgers Zoo, Nederlands Openluchtmuseum, Apenheul, De Spelerij-Uitvinderij.

De gemeenten Apeldoorn, Arnhem, Barneveld, Brummen, Ede, Elburg, Epe, Ermelo, Harderwijk, Hatterm, Heerde, Nijkerk, Nunspeet, Oldebroek, Renkum, Rheden, Putten, Rozendaal, Scherpenzeel, Voorst en Wageningen.

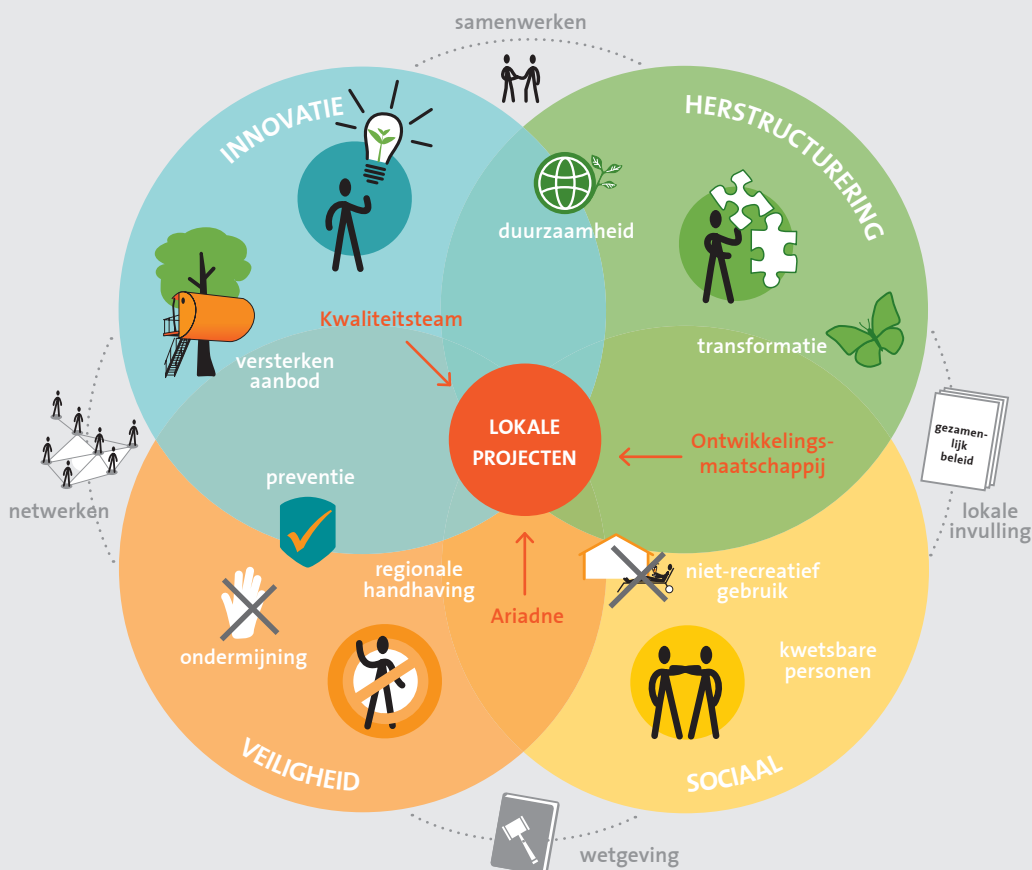
Na ondertekening is LTO regio Oost aangesloten bij de VeluweAlliantie.

Vitale Vakantieparken

Vitale Vakantieparken is een programma dat wordt gedragen door elf Veluwe gemeenten, in samenwerking met de Provincie Gelderland.

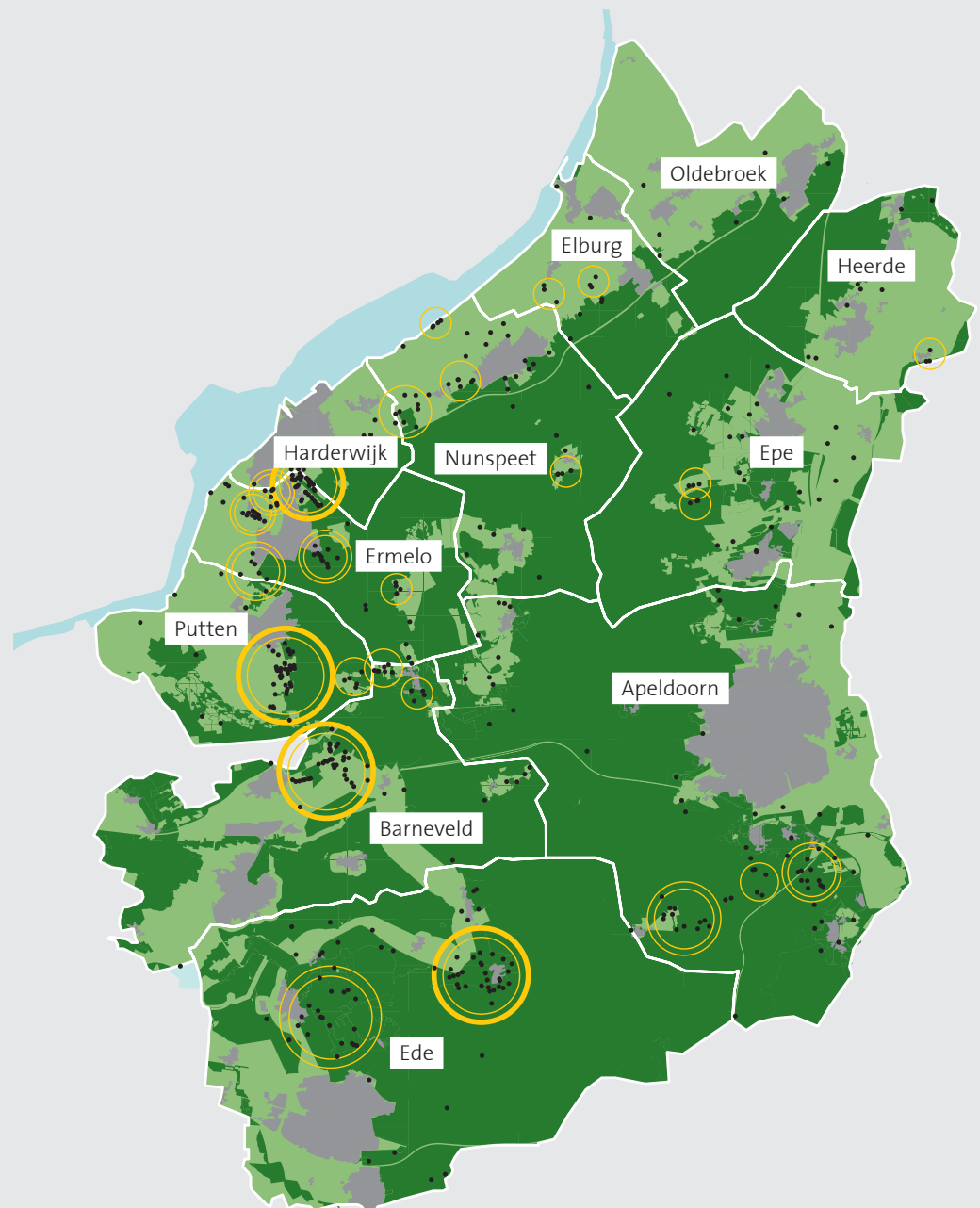
Hoofddoel van het programma Vitale Vakantieparken is het realiseren van een toekomstbestendig aanbod van vakantieparken, dat een sterke schakel vormt in het hele toeristisch-recreatieve aanbod van de Veluwe. Toekomstbestendig in termen van kwaliteit, diversiteit, duurzaamheid, leefbaarheid, veiligheid en beheer. Er wordt gewerkt en gedacht vanuit vier domeinen, die in onderlinge samenhang worden beschouwd.

- 1. Innovatie.** Vernieuwing en versterking van het product vakantiepark en vergroten van de samenwerking in de keten.
- 2. Herstructurering.** Herstructurering van het aanbod door samenvoeging, herverkaveling en het transformeren van (voormalige) vakantieparken naar een andere bestemming.
- 3. Veiligheid.** Het aanpakken van ongewenste ontwikkelingen als ondermijning, openbare orde vraagstukken en voorkomen van nieuwe probleem- en onveilige situaties. Daarnaast aandacht voor zaken als brandveiligheid, ontruimingsplannen en bereikbaarheid bij calamiteiten.
- 4. Sociaal.** Oplossingen ontwikkelen voor het vraagstuk van niet-recreatief gebruik van de parken en de sociale problematiek die hiermee gepaard gaat.

Kaart van gemeenten die participeren in het programma Vitale Vakantieparken:

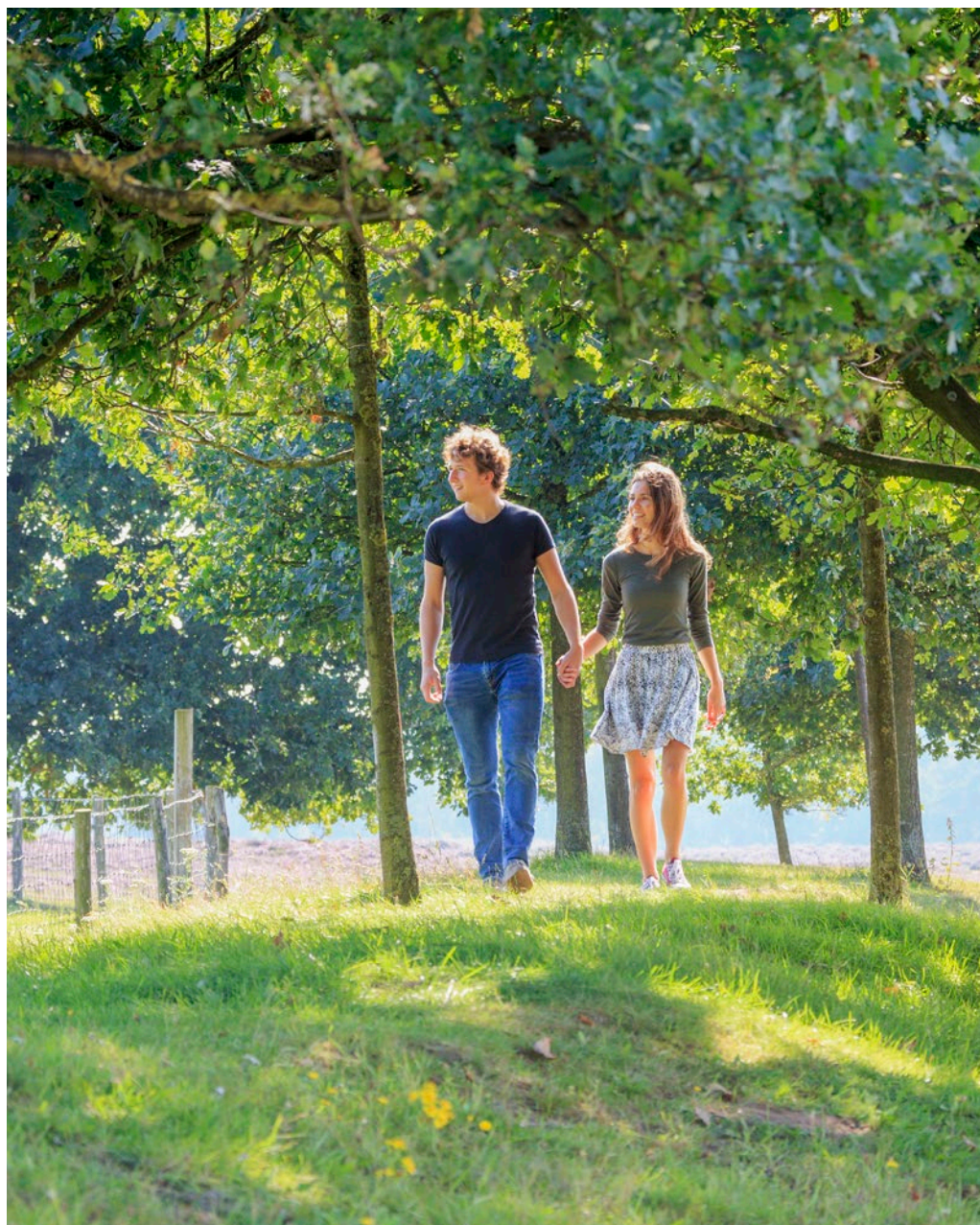
Provincie Gelderland

provincie
Gelderland

In het Gelderse Coalitieakkoord Samen voor Gelderland komt tot uiting dat de provincie samen met inwoners, gemeenten, waterschappen en maatschappelijke organisaties Gelderland mooier, veiliger en beter bereikbaar wil maken. Gelderland gaat voor een opgave- en gebiedsgerichte aanpak om tot een 'Gaaf Gelderland' te komen, zoals aangezet in de Gelderse omgevingsvisie met die titel. Gelderland wil dat de Veluwe de top-bestemming blijft voor binnenlandse vakanties en met steun van de provincie wordt de revitalisering van vakantieparken ter hand genomen. Voor de Veluwe moet vermeden worden dat de intensivering van de recreatie de natuurkwaliteiten aantast. Een goede balans tussen natuur en recreatie is belangrijk. Met de regio, recreatieondernemers en natuurorganisaties wordt hierop een gezamenlijke aanpak geformuleerd waarbij onder andere de herstelmaatregelen van Natura 2000 worden meegenomen.

REGIO DEAL VELUWE

Regio Deal Veluwe is opgesteld door:

veluweop1

VITALE
VAKANTIE
PARKEN

≡ provincie
Gelderland
